

Magyar elnök az Előadó-művészeti Intézmények Munkáltatóinak Európai Ligája élén

Az Előadó-művészeti Intézmények Munkáltatóinak Európai Ligája – Pearle*-Live Performance Europe – 2017. június 2-3-án Koppenhágában megtartott 53. konferenciáján a Szövetség elnökévé választotta Kovács Gézát, a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek igazgatóját, a Magyar Szimfonikus Zenekari Szövetség elnökét. A konferenciát a Dán Regionális Szimfonikus Zenekarok (LOF) és a Dán Színházi Egyesület közösen látta vendégül. Kovács Gézát elnöki feladatairól kérdeztük.

I Úgy tudom, hogy eddig már két alkalommal is tisztséget viselt a Pearle* elnökségében, ezért nem volt teljesen váratlan a megválasztása:

Kovács Géza: A most leköszönt elnököt, Rolf Bolwint megelőző elnökhelyet, Cathrene Baumann váratlanul az Egyesült Államokba költözött, és akkor úgy döntött a Szövetség, hogy átmenetileg társelnöki rendszert vezet be. Az ezt követő ciklusban elnök-alelnök párosítást vezettek be, ahol a már említett Rolf Bolwin, a Német Színházak és Zenekarok Szövetségének elnöke töltötte be az elnöki tiszteket, én pedig alelnök voltam mellette. Rolf Bolwin most nyugdíjba ment a szervezet tagsága pedig az elnöki posztra szavazott bizalmat nekem.

I Milyen előnyökkel jár az Ön megválasztása a magyar zenei élet vonatkozásában?

– Ez egy sajátos helyzet, mert értelemszerűen ezen a poszton nekem magát a szervezetet kell képviselnem az Európai Unió szerveivel, valamint az egyes tagállamok adminisztratív vezetőivel való együttműködés során. Úgy gondolom, hogy a magyar érdek pedig már önmagában azzal érvényesül, hogy a szervezet harminc éves történetében először választottak elnököt a

közép-kelet-európai régióból, ráadásul éppen Magyarországról. Álszerénység nélkül szeretném mondani és hinni, hogy ez nyilvánvalóan a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségére és jelenlegi munkahelyemre, a Magyar Rádió Zenei Együttesekre is kihat, valamint arra is, hogy Magyarország megítélése kedvezőbb legyen. Talán nem mellékes az a körülmény sem, hogy az Európai Unió oktatási és kulturális ügyekért felelős biztosa is magyar, miközben a Pearle* országos hatáskörű tagjain keresztül jelenleg több mint 10 000 európai zenekar, színház, balett-együttes, kórus és más hivatásos előadó-művészeti intézmény munkáltatóinak szakmai képviseletét látja el.

I Nagyon nehéz, válságos helyzetben választották meg elnöknek...

– Igen. A Pearle* megalakulásakor, 1990-ben nagyon derűs, optimista időszakot éltünk Európában. A világ sokkal jobb helynek mutatkozott, mint amilyenek a jelenben tapasztaljuk. Az európai kontinens megosztott részei akkor éppen még jobban összeforrni látszottak. Amikor 1996-ban először vettem részt a szervezet közgyűlésén Londonban, akkor még csak álmodtunk arról, hogy Magyarország is egyszer európai uniós tagország lesz. A

nagy különbség a megalapítás és az egy emberöltővel későbbi időszak között az, hogy a kontinens – ha nem is éppen szétesni készül – horizontján nagyon sötét fellegek gyülekeznek. A Brexit önmagában sokkoló hatású volt számomra, mint ahogy nagyon sok brit kollégám is a legnagyobb kétségbeesés hangján beszél róla. Bár korábban azt sem tudtam volna elképzelni, hogy ennyire kelljen aggódni egy franciaországi választás kimenetelért, de most örömmel nyugtázom, hogy végül egy Lisztet zongorázó francia köztársasági elnököt sikerült megválasztani.

I Ha már a Brexitet említette, Ön szerint milyen hatással lehet a brit kilépés az előadó-művészeti szakmára? Gondolok itt elsősorban a szabad munkavállalásra, az adózásra, a kellék- és hangszerszállítás esetleges vámtételeire. Vagyis mindarra, ami általában egy turné velejárója.

– Még vezető európai és brit politikusok sem tudják pontosan, hogy ez a válasz hogyan fog majd lezajlani. Ha csak azt vesszük figyelembe, hogy Nagy-Britanniában hány európai uniós állampolgár dolgozik tartósan színházakban, zenekarokban, balett-együttesekben és énekkarokban és ezek menedzsmentjeiben, valamint hogy hány brit állampolgár él az euró-

pai kontinensen, akkor ez már önmagában nagyon súlyos kérdéseket vet fel a szabad munkavállalás vonatkozásában. Hiszen éppen ez volt az egyik hívó szó a Brexit melletti kampány során, vagyis hogy az uniós munkavállalók elveszik a britek kenyerét. Ugyanakkor egyáltalán nem reális annak a lehetősége, hogy a most megüresedő építő- vagy vendéglátó-ipari munkahelyekre, amelyeket többségükben kelet-európai munkavállalók töltöttek be – most hirtelen tömegével jelentkeznének brit kőművesek és pincérek.

■ Mi lesz például azokkal az uniós szabályokkal, amelyek konkrétan az előadó-művészetre vonatkoztak a tagországokban?

– Ebben az esetben nagyon komplex kérdéskörrel van szó. Nekem az eltelt huszonegy év alatt, amióta a Pearle*-munkájában rendszeresen részt veszek, nem csak azokat az angol kifejezéseket kellett megismernem, amelyeket még magyarul sem biztos, hogy tudok, hanem azt is, hogy mi van mindezek mögött, milyen európai szervezetek foglalkoznak például a munkahelyi biztonság és egészség kérdésével, de azt is itt kellett megtanulnom, hogy a brazil rózsafának mi köze van az európai uniós és az ENSZ-szabályozáshoz. Hiszen az elefántcsont mellett a brazil rózsafa az ébenfával együtt a hangszerek jelentős részének nagyon fontos alkotóeleme. 1972 óta létezik egy CITES nevű ENSZ szervezet, amely védi a veszélyeztetett fajokat, és ez jelenleg nagyon komoly problémát okoz a vonós és pengetős hangszer valamint vonókészítő európai, illetve nemzetközi szövetségek számára. Hétköznapi példánál maradva ide tartoznak az előadó-művészet területén dolgozók munkaidő szabályozása, az adózási kérdések. Most a legutóbbi konferencián például meglehetősen sokkoló volt hallani azt a szakértői tájékoztatót, amely szerint az – angol kifejezéssel élve – „posztolt” munkaerőnek, vagyis a más európai tagországba rövid vagy tartós munkavégzésre kiküldött

munkaerőnek kötelező legkevesebb az adott ország minimálbérének megfelelő összeget garantálni. Egy európai uniós tagországban turnézó előadó-művészeti együttesnél ez nagyon komoly kérdéseket vet fel, következképpen kezdeményezni fogjuk ennek a jogszabálynak a módosítását. Ráadásul a tagországokban sincs mindenütt minimálbér, illetve aapidíjak után sem egységesen kell mindenhol járulékot fizetni.

■ Nekem úgy tűnik, hogy Európa kicsit elkényelmesedett, ami alatt azt értem, hogy hosszú ideig nem állt ki elég markánsan a saját kulturális értékei mellett, aminek következtében most nehezebben veszi fel a harcot meggyengült identitásának védelmében...

– Nem tudom. Hogy ez így van vagy nem, azt nálam ez ügyben okosabb emberek tudják megmondani. Azt azonban biztosan tudom, hogy az európai előadó-művészet egyáltalán nem kényelmesedett el. Az európai előadó-művészet továbbra is a világ élvonalában van, és a legnagyobb megbecsülésnek örvend.

■ Ez valóban így van, de ehhez képest rendkívül kicsi az érdekvérvényesítő ereje. Nem vonom kétségbe, hogy éberem és naprakészen őrzi az európai kulturális értékeket, de a hangja nem képes elnyomni a politikai és a gazdasági lobbisták kórusát.

– Ez így van. Az európai előadó-művészeteket sújtják azok a kedvezőtlen változások, amelyeket most a világban tapasztalunk, de az európai előadó-művészek szervezetei, és maguk az előadó-művészek a legkevésbé tehető felelőssé azért, ami történt, mert egyrészt letéteményesei annak a kultúrának, amelynek legkevesebb két-háromezer éves gyökerei vannak, másrészt egy percig sem lankadva azon fáradoznak, hogy táplálják és tovább éltessék ezeket a gyökereket.

■ Én sem gondolom, hogy bármiért is felelőssé lehetne tenni az európai

előadó-művészeket, sőt, inkább áldozatnak gondolom őket, de talán éppen most jött el az ő pillanatuk. Vagyis, hogy a szemünk előtt zajló válságban erőteljesebben mutassák fel azokat a kulturális értékeket, amelyek hagyományosan az európai kontinensre jellemzőek.

– Az európai előadó-művészetre jóteknony hatást a 2008-as gazdasági válság gyakorolt, ez ma már egyértelműen látszik. Európa nyugati felén ugyanis, amikor karácsony táján az európai középosztály többsége rendszerint elutazott egzotikus, melegebb tájakra, a gazdasági válság hatására otthon maradt, aminek köszönhetően megnőtt a színházak és koncerttermek látogatottsága, és azóta sem csökkent. Legalábbis a nyugat-európai országokból nagyon pontos statisztikáink vannak erre vonatkozóan. Sajnos kelet felé haladva ezek az adatok már egyre nehezebben érhetők el. Ide értve részben Magyarországot is, bár mi még mindig jobban állunk, mint néhány kelet-európai ország. Az azonban bizonyos, hogy az emberek, ha már nem mehettek a Seychelle-szigetekre, akkor elmentek a Royal Shakespeare Company előadására, a müncheni operába, vagy a bécsi Staatsoperbe egy opera- vagy baletteelőadást megnézni, és azóta is – ha úgy tetszik – visszaszoktak.

Ugyanis ez előtt – valójában már a hetvenes években – elindult egy folyamat, az úgynevezett *gray-hair audience*, a fehér hajú közönség jelensége. A korábbi ciklusok ugyanis úgy voltak, hogy gyerekként vitték őket a szülők koncertre, azután felnőttként kezdtek elmaradni, majd családot alapítottak, és úgy negyven éves koruk felett kezdtek visszajönni. Viszont egyre több volt az ősz hajú, idős koncertlátogató. Nagyon eltérő stratégiát választottak ezzel a folyamattal szemben az egyes előadó-művészeti intézmények, többkevesebb sikerrel. Ha úgy tetszik a 2008-as gazdasági válság e tekintetben még jót is tett.

■ Magára az előadó-művészeti intézmények működésére ugyanakkor már

nem volt ilyen pozitív hatással a válság, hiszen elsőként szinte minden kormány úgy reagált, hogy a kulturális kiadásoktól vont el a legtöbbet.

– Azt kell, hogy mondjam, hogy mindez egy rendkívül rövidlátó politikusi magatartás reakciója, aminek következtében számos helyen megroppantak az előadó-művészeti intézmények. Portugáliában a 2010-es évek fordulója táján az is előfordult, hogy egy évben kétszer is csökkentették a két nemzeti színház támogatását 50-50%-kal. Skandináv országokban, és részben Franciaországban sem voltak ugyanakkor túlságosan drasztikus elvonások. Hollandiában igen. Amikor olyan kormány volt hatalmon, akkor tovább csökkentették a zenekarok számát. Spanyolország mostanra viszonylag jól összeszedte magát, miközben Olaszországban továbbra sem tapasztalható javulás. A római opera is válságban volt, a milánói Scala még tartja magát, miközben mára már csak kettő maradt a több mint tíz RAI-zenekarból. Görögország e tekintetben amúgy is egy kicsit kilóg a sorból, ami azért különös, mert az európai kultúra egyik legmélyebb gyökere éppen az antik görög kultúra talajából ered. Görögországban például semmilyen szervezettség nincs az előadó-művészetnek, még a színháznak sem.

■ Ez érdekes, hiszen éppen egy neves görög színésznő, Melina Mercouri Görögország első női kulturális minisztere volt az, aki az Európai Kulturális Fővárosok stafétáját kezdeményezte.

– Igen, ennek ellenére – egyetlen volt alapító színházigazgatótól eltekintve – a görögök teljesen inaktívak a mi szervezetünkben. Természetesen a legmegbízhatóbbak és leginkább tevékenyek a német kollégák, a skandinávok, a Benelux-tagok, de a franciák is nagyszerűen teszik a dolgukat.

■ Nyilván nem véletlenül, hiszen a leggazdagabb országok képviselőiről van

szó, ahol azért bátrabban áldoznak a kultúrára.

– Éppen ezért nagyon örültünk, hogy most sikerült bábáskodnunk a Portugál Előadó-művészeti Szövetség létrejötténél. Beszélgetésünket követően 10 nap múlva utazom majd ki egy ötnapos konferenciára, ahová a Portugál Zenekarok Szövetsége – tehát a miénkhez hasonló szervezet – a Brit Zenekarok Szövetsége, és más zenekari szövetségek igazgatói mellett engem is meghívott előadásokat tartani. Portugáliában tehát valami nagyon erősen megmozdult a súlyos válság után, és nagyon erős európai integrációs törekvések vannak a portugál kulturális életben. Nagyon jelentős változások voltak még Franciaországban is, ahol elaprózott volt az előadó-művészeti munkáltatói oldal szervezeteinek struktúrája. Ott a magán színházak, a regionális színházak, a központi állami színházak, a regionális zenekarok, összesen tizenkét szervezettel képviselték magukat a Pearle*-ben és tavaly egyesültek. Mondanom sem kell, hogy ez egy nagyon jelentős erő, hiszen Európa második legerősebb és legnagyobb kiterjedésű országának a teljes előadó-művészeti struktúrája jelen van a Pearle*-ben.

■ És mi jellemzi a kelet-európai szereplők részvételét?

– Az is örömteli nyitás volt, hogy három évvel ezelőtt az Orosz Zenekari Szövetség képviselői is megjelentek a szervezetben és most már társult tagként vesznek részt a Pearle* munkájában.

■ Reményei szerint közép-európai elnökként sikerül-e majd felzárkóztatni a régiókat a nyugati kollégákhoz? Gondolok itt azokra a tartalmi szolgáltatásokra is, amelyek például a statisztikai felmérések eredményeit teszik elérhetővé, vagy éppen az előadó-művészeti intézmények társadalmi aktivitására.

– Mindenképpen. Annak idején mi nagyon büszkék lehettünk és joggal, amikor 1992-ben megalakítottuk a

Magyar Szimfonikus Zenekari Szövetséget a volt Szovjetunió egykori szocialista szatellit-országai közül elsőként. Utána sok-sok év telt el, amíg a cseh színházak és zenekarok elkezdtek követni bennünket. Az Európai Unió támogatásával végig látogattuk ezeket az országokat, és bátorítottuk az ottani kollégákat, hogy hozzák létre a maguk munkáltatói szervezeteit. Eleinte ez nehézségekbe ütközött, mert bár az előző rendszerben a szakszervezeteknek meglehetősen jól kiépített infrastruktúrája volt – csak a rendszerváltást követően más tartalom került ezeknek a szervezeteknek a homlokterébe –, addig a munkáltatói oldalnak semmifajta előzménye nem volt. Következésképpen ők nem is ismerték fel magukat a munkáltató szerepében. Szép lassan azonban Szlovákiában, Lengyelországban és Bulgáriában is megalakultak ezek a munkáltatói szervezetek. Horvátországban, Szlovéniában és Romániában pedig eddig mindenfajta kezdeményezésünk eredménytelennek bizonyult, Bulgáriában azonban rögtön a teljes előadó-művészeti spektrumot lefedte. Vannak olyan országok, például Nagy-Britannia, ahol a legendásan híres ABO, vagyis a Brit Zenekari Szövetség 1948 óta működik, és számomra példaadó az ő szervezettségük. Mellettük ott van a Londoni Színházak Társasága, valamint a Brit Színházi Menedzserek Egyesülete is egészen kitűnő. Vagy a másik nagy példa a német színházakat, zenekarokat és hivatásos tánc-együtteseket tömörítő szervezet, a Deutscher Bühnenverein, amely 1846 óta működik. Ehhez képest a skandináv országokban sokáig külön volt – illetve Finnországban egyelőre külön van a zenekari és a színházi szövetség –, Svédországban és Norvégiában azonban az elmúlt években egyesültek. Úgyhogy előttünk ez példaként lebeghet. Személy szerint húsz éve próbálok a színházi kollégákat meggyőzni arról, hogy jöjjenek, és vegyenek részt ők is ennek a nagyon fontos és nagyon hatékony szervezetnek a munkájában.

Kaizinger Rita